Første udkast 1880 til anden tekstrække

Efterfølgende er en oversigt over det første udkast fra 1880 til det, der senere blev til anden tekstrække. I første omgang var der ikke tale om et udkast til en egentlig anden tekstrække i den aktuelle betydning af ordet, men om et udkast til nogle supplerende prædiketekster til brug ved siden af den gamle tekstrække. Det fremgår tydeligt af bogtitlen.

Udkastet blev udarbejdet efter opfordring fra præstekonventerne i Roskilde, København og det sydøstlige Jylland. Udkastet blev udarbejdet af fire personer. De tre var formænd for de tre præstekonventer, og den fjerde var tilkaldt som sagkyndig medhjælp.

De tre konventsformænd var provst Jens Paludan-Müller (1813-1899) fra Roskilde konvent, stiftsprovst Conrad Rothe (1811-1902) fra Københavns konvent og sognepræst Johannes Clausen (1830-1905) fra det sydøstlige Jyllands konvent. Den fagkyndige medhjælp, som også var medunderskriver på forordet, var professor Peder Madsen (1843-1911) fra Københavns Universitet.

Jeg har afskrevet hele forordet, da det giver godt indtryk af overvejelserne bag forslaget. I selve forslaget anføres kun dagens navn og de foreslåede perikoper med kapitel- og verstal.

Sakskøbing, december 2021
Holger Villadsen

[Titelblad]

Udkast til
en Række Prædiketexter
til Brug ved Siden af den nuværende,
udarbejdet efter Opfordring fra Præsteconventerne
i Roskilde, Kjøbenhavn og det sydøstlige Jylland.

Kjøbenhavn.
Gyldendalske Boghandels Forlag.
Trykt hos J. Jørgensen & Co.
1880.

Undertegnede Paludan-Müller, Rothe og Clausen have som Formænd i Roskilde, Kjøbenhavns og det sydøstlige Jyllands Præsteconventer faaet det Hverv at forelægge for disse et Forslag til Udvalg af Skriftstykker, der kunne afgive Grundlag for en fremtidig Indstilling til de kirkelige Myndigheder om en Forøgelse af vore Prædiketexter. Derhos er der givet os Bemyndigelse af vore henholdsvise Conventer om at søge sagkyndig Medhjælp, hvilken medundertegnede Professor Madsen foreløbig har ydet. Idet vi derfor fremlægge vedlagte Samling af Skriftstykker, der ere forekomne os særlig tjenlige til en frugtbar Berigelse af Ordets Forkyndelse, skulle vi, da det formentlig vil være ganske ufornødent atter at omhandle Sagen i Almindelighed, blot fremhæve de Hensyn, som vi have taget ved Valget af de Skriftstykker, som den medfølgende Fortegnelse indeholder.

Det har fremfor Alt været os et Hovedhensyn, at den ny tilkommende Textrække skulde slutte sig saa nøie som mulig til den nærværende, for at det bibelske Grundlag for Forkyndelsen væsentlig kunde blive det samme efter begge Textrækker. Vi anse det nemlig for høist ønskeligt , at den gudstjenstlige Charakter, som de forskjellige Tider i Kirkeaaret – saasom Advent, Faste, end sige de store Høitider – eller enkelte Søndage ifølge den historiske Overlevering have, kan forblive uforandret.

Som Følge heraf er der ingen anden, hverken dogmatisk eller parænetisk, Sammenhæng mellem de valgte Skriftstykker tilstræbt end den, der er tilstede i den gamle Texttække, og end mindre Tilslutning til nogen enkelt kirkelig Retning i vort Menighedsliv. Den ny af os foreløbig valgte Textrække slutter sig kun udfyldende til den gamle, enten for de enkelte Festers og Søndages Vedkommende eller ved at optage Skriftstykker paa passende Tider af Kirkeaaret med særligt Hensyn til, hvad der af bibelske Fortællinger og prægnante Skriftsteder kan skjønnes at leve i vort Kirkefolks Bevidsthed, men ikke af de gamle Texter fremdrages som Grundlag for Forkyndelsen.

Vi have saaledes set bort fra de mange i de tydsk-lutherske Kirkeafdelinger indførte Pericoperækker, da disse stille sig altfor uafhængige af den gamle nedarvede Textrække. Disse optage nemlig i Kirkeaaret endog indtil otte nye Textrækker og ordne dem ofte efter dogmatiske, ethiske eller historiske Hensyn, som binde Forkyndelsen i en bestemt Retning. Nærmere staaer vort Udvalg den svenske Kirkes ledende Grundsætninger ved Forøgelsen af Prædiketexterne i denne.

Ligeledes have vi ikke uden Leilighedsviis kunnet tage Hensyn til de kjendelige Spor af en oprindelig sammenhængende Skriftlæsning under Gudstjenesten, hvoraf Rester findes i vor nuværende Textrække, saa at der til en vis Grad kan tales om en Matthæus-Tid, Lucas-Tid o. s. v. i Evangelierækken, og en Tid, da Johannes, Paulus o. s. v. læses i Epistelrækken. Disse Levninger af en oprindelig sammenhængende Skriftlæsning ere deels saa fragmentariske og have deels en saa forsvindende Betydning for vort Kirkefolk, at det ikke kan være tjenligt at lade sig binde af dette Hensyn i Valget af Skriftstykker. Derimod ha-

ve vi i Tvivlstilfælde oftere ladet den kirkelige Tradition fra Tider og Steder med en fyldigere Skriftbrug under Gudstjenesten være bestemmende for os.

Fremdeles have vi ladet de nuværende Evangelie- og Episteltexter aldeles være urørte, uanset de Mangler, som hæfte ved dem. Vi holde for, at en mulig Udvidelse og Omdannelse af de gamle Texter i hvert Tilfælde maa være forbeholdt et fremtidigt Eftersyn af Ritual og Alterbog under gunstigere Tidsvilkaar end de nuværende. Foruden de store praktiske Vanskeligheder ved en saadan Udvidelse – hvad der heller ikke er overdraget os af vore henholdsvise Conventer at gjøre Forslag til, – kunde herved den tilvante Gudstjeneste let blive mere fremmed for Kirkefolket, end ved Tilføielsen af en udfyldende Række Texter, der slutte sig til de gamle, især naar disse sidste vedblive som Alterlæsning. Vi ere derfor ogsaa af dette Hensyn blevne staaende ved en enkelt Række Evangelie- og Episteltexter til afvexlende Brug med de gamle, for at fjerne os saa lidet som mulig fra den tilvante Sæd og Skik, og have af denne Grund end ikke kunnet slutte os til den svenske Kirke, der har optaget tvende nye Textrækker i Kirkeaaret.

Det har staaet os klart, at Mangen kunde have ønsket en større Mængde Texter fra Apostlenes Gjerninger og det Gamle Testamente optagne i den ny Række. Men vi troe, at der i det hele er optaget saa Meget, som der kan forenes med de Hensyn, vi have anset det for nødvendigt og tjenligt for Sagens Fremme at binde os til. Vi formene, at de ikke faa Stykker af Apostelgjerningerne, der ere bragte i Forslag, ville være i Stand til gjennem Forkyndelsen at fremstille for Kirkefolket de væsentligste Træk af Apostelmenighedens Forhold og Skjæbner. Og det vil ikke undgaa Opmærksomheden, at i den af os foreslaaede Textrække lyder det Gl. Tst. i Adventstiden som den særlig prophetiske Tid, og paa de store Festdage, da Kirken feirer Aabenbaringens store Kjendsgerninger, der ere den stadige Gjenstand for det Gl. Tst's Prophetier.

Med denne Redegjørelse for vore ledende Grundsætninger fremlægge vi herved det nærværende Forslag saavel for de tre Conventer, som for hele den danske Menighed, baade Præster og Lægfolk. Vi haabe, at naar det maatte blive betragtet med god Vilie til at tilveiebringe et endeligt Udbytte af Pericopeforhandlingerne, det da vil vise sig at være et brugbart Grundlag for Sagens videre Fremme. Vi imødesee derfor de Bemærkninger og Ændringer, hvortil De, der ville vise Sagen deres Deeltagelse, kunne finde Anledning.

J. Paludan-Müller,
Provst og sognepræst.
Formand for Roskilde Convent.

C. Rothe,
Stiftsprovst.
Formand for Kjøbenhavns Convent.

Johannes Clausen
Sognepræst i Horsens.
Formand for det sydøstlige Jyllands Convent.

P. Madsen,
Professor i Theologien.

HV: Skematisk oversigt over perikopeforslaget.

I det oprindelige udkast anføres den fulde bibeltekst. I denne skematiske oversigt anføres kun kapitel og vers. Rækkefølgen af teksterne til en given søndag i det oprindelige udkast er karakteristisk. Først anføres evangelieteksten og til slut epistelteksten. Denne rækkefølge er formentlig udtryk for, at det vigtigste formål med forslaget var at foreslå supplerende prædiketekster fra de fire evangelier.

Langt de fleste af de foreslåede tekster er gået videre til efterfølgende alterbøger og findes også i den nuværende alterbog fra 1992, nogle gange i lidt ændret beskæring eller på en anden dag i kirkeåret.

Kirkeårsnavn	*Evangelietekst*	*Epistletekst*
1ste Søndag i Advent	Luc. 4,16-30 (eller 16-21)	Esaias 42,1-12
2den Søndag i Advent	Matth. 25,1-13	Esaias 11,1-10
3di Søndag i Advent	Luc. 1,67-80	Esaias 40,1-11
4de Søndag i Advent	Joh. 3,22-36	Esaias 12,1-6
1ste Juledag	Joh. 1,1-14 (eller 1-18)	Tit. 2,11-14 / Esaias 9,6-7
2den Juledag	Matth. 10,32-39	1. Joh. 1,1-6
Søndag efter Juul	Luc. 2,25-32	Psalme 103
Nyaarsdag	Matth. 6,5-13	Jac. 4,13-17 eller Hebr. 3,7-14
Søndag efter Nyaar	Matth. 2,13-18	Apostl. Gjern. 4,23-31
Helligtrekongersdag	Matth. 2,1-12	Es. 60,1-6
1ste S. e. Helligtrekonger	Mark. 10,13-16 eller 6,1-6	Eph. 6,1-4
2den S. e. Helligtrek.	Luc. 19,1-10	Eph. 5,21-33
3die S. e. Helligtrek.	Luc. 17,5-10	Hebr. 11,1-10
4de S. e. Helligtrekonger	Matth. 14,22-33	Rom. 4,16-25
5te S. e. Helligtrekonger	Matth. 13,44-52	1 Cor. 3,3-23 eller 2 Tim. 1,3-14
6te S. e. Helligtrekonger	= 27de Søndag e. Trin.	[Ingen nye tekster]
Septuagesima	Luc. 19,11-27	Apostl. Gjern. 17,22-34
Sexagesima	Marc. 4,26-32	2 Tim. 3,10 - 4,5
Fastelavnssøndag	Luc. 18,31-43	1 Cor. 13,1-13
1ste Søndag i Fasten	Luc. 22,24-32	Jac. 1,2-16
2den Søndag i Fasten	Luc. 18,1-8	Jac. 5,13-20
3die Søndag i Fasten	Marc. 9,17-29	Johannes Aab. 2,1-7
Midfaste Søndag	Joh. 6,35-51	2. Pet. 1,3-11
Mariæ Bebudelse	Luc. 1,46-56	1. Cor. 1,21-31
Palmesøndag	Matth. 26,6-13 eller Joh. 12,1-8	Hebr. 12,1-8
Skjærtorsdag	Joh. 13,1-15	1. Cor. 10,15-17
Langfredag	Lidelseshistorien	Esaias 53,1-12

1ste Paaskedag	Joh. 20,1-18	1. Pet. 1,3-12 / Ps. 118,19-29
2den Paaskedag	Luc. 24,36-45	1. Cor. 15,12-20
1ste Søndag efter Paaske	Joh. 21,15-19	1. Pet. 1,17 - 2,3
2den Søndag e. Paaske	Joh. 10,1-10	Hebr. 13,20-21
3die Søndag e. Paaske	Joh. 14,1-11	Hebr. 4,14-16
Store Bededag	Matth. 7,7-14	Hebr. 10,19-31
4de Søndag e. Paaske	Joh. 8,21-36	2. Cor. 5,14-21 eller 1. Cor. 2,6-16
5te Søndag e. Paaske	Joh. 17,1-19	Rom. 8,24-39 (el. 24-28)
Christi Himmelfarts Dag	Luc. 24,46-53	Ps. 110
6te Søndag e. Paaske	Joh. 17,20-26	Ap. Gj. 1,12-14
1ste Pintsedag	Joh. 14,15-21	Eph. 4,7-16 / Ap. Gj. 2,14-36 (eller 14-41)
2den Pintsedag	Joh. 4,19-24 (eller 5-26)	Ap. Gj. 2,37-47 (el. 42-47)
Trinitatis Søndag	Matth. 28,18-20	Eph. 1,3-14
1ste Søndag e. Trinitatis	Luc. 12,13-21	1. Tim. 6,6-19
2den Søndag e. Trinitatis	Luc. 14,25-35	Joh. Aabenb. 3,14-22 eller Hebr. 3,7-14
3die Søndag e. Trinitatis	Luc. 15,11-32	Apostl. Gjern. 9,1-18
4de Søndag e. Trinitatis	Matth. 5,43-48	Rom. 14,7-17
5te Søndag e. Trinitatis	Matth. 16,13-26	1. Pet. 2,4-10
6te Søndag e. Trinitatis	Matth. 19,16-30	Rom. 3,23-31
7de Søndag e. Trinitatis	Matth. 10,26-31	Ap. Gj. 14,8-23
8de Søndag e. Trinitatis	Matth. 7,22-29	Ap. Gj. 20,17-38
9de Søndag e. Trinitatis	Marc. 12,41-44	2. Cor. 9,6-11
10de Søndag e. Trinitatis	Matth. 11,16-24	Apostl. Gjern. 24,24-27
11te Søndag e. Trinitatis	Luc. 7,36-50	Rom. 10,5-18 eller 1. Joh. 1,8 - 2,2
12te Søndag e. Trinitatis	Matth. 12,31-42	Jac. 3,1-12
13de Søndag e. Trinitatis	Matth. 20,20-28	1. Tim. 1,5-17
14de Søndag e. Trinitatis	Joh. 5,1-15	Ap. Gj. 3,1-10
15de Søndag e. Trinitatis	Luc. 10,38-42	Ap. Gj. 8,26-39
16de Søndag e. Trinitatis	Joh. 5,17-29	2. Cor. 5,1-10
17de Søndag e. Trinitatis	Matth. 18,1-20	Judæ Brev, Vers 20-25
18de Søndag e. Trinitatis	Joh. 15,1-17	1. Joh. 3,1-8
19de Søndag e. Trinitatis	Joh. 1,35-52	1. Cor. 12,12-27
20de Søndag e. Trinitatis	Matth. 21,28-44	Rom. 11,25-32 eller Eph. 2,11-22
21de Søndag e. Trinitatis	Joh. 4,34-42 eller Joh. 6,58-69	Joh. Aabenb. 3,7-13
22de Søndag e. Trinitatis	Luc. 9,51-56	Eph. 4,30-32
Allehelgensdag	Matth. 5,13-16	Joh. Aabenb. 21,1-7

23de Søndag e. Trinitatis	Luk. 17,20-33 eller Matth. 17,24-27	Rom. 13,1-7
24de Søndag e. Trinitatis	Joh. 11,19-45	1. Cor. 15,21-28
25de Søndag e. Trinitatis	Luc. 12,32-48	2. Pet. 3,3-13
26de Søndag e. Trinitatis	Matth. 25,31-46	Hebr. 4,9-13
27de Søndag e. Trinitatis	Se 6te Søndag efter	Helligtrekonger

PS: HV, november 2024
Sognepræst Johannes Clausen fra Horsens, der var medforfatter og medunderskriver af udkastet fra 1880 til en anden tekstrække, udgav to år tidligere, i 1878, en fin lille bog med en historisk oversigt over brugen af bibelske læsninger i gudstjenesten: »Om Brugen af Guds Ord ved Gudstjenesten« (Kjøbenhavn: Gad 1878, 58 s.).

Som et tillæg til bogen (s. 43-58) bringes en oversigt over de to nye årgange prædiketekster, som i 1862 var blevet indført i den svenske kirke. Det tyder på, at arbejdsudvalget i et vist omfang har ladet sig inspirere af den nye ordning i den svenske kirke. Og det er jo også, hvad udvalget skriver i forordet. Her lægger de afstand til de nye tyske ordninger, men skriver om den svenske ordning: »Nærmere staaer vort Udvalg den svenske Kirkes ledende Grundsætninger ved forøgelsen af Prædiketexterne i denne«.

Jeg har dog ikke forsøgt nærmere at undersøge forholdet mellem de nye svenske prædiketekster og det danske forslag fra 1880. Der er dog et karakteristisk fællestræk, at evangelieteksten anføres inden episteltekst. I den svenske ordning er der anført fire nye prædiketekster til hver dag i kirkeåret. Til første årgang en evangelietekst til højmessen og en episteltekst til aftensang. Tilsvarende til anden årgang.

PS: HV, marts 2026
Jeg har efterfølgende undersøgt forholdet mellem evangelieperikoperne i det danske forslag fra 1880 og den svenske ordning med nye prædiketekster fra 1860/1862. Undersøgelsen findes i liturgisk notat nr. 47 fra februar 2026.

Det fremgår ret tydeligt af denne undersøgelse, at der er stor overensstemmelse i perikopevalget mellem de to ordninger, så det danske udvalg har ikke kun ladet sig inspirere af principperne bag den svenske ordning, men også på en del søndage af det konkrete perikopevalg i den svenske ordning. Det er dog en tydelig forskel, at den svenske ordning har to supplerende årgange, mens det danske forslag kun regner med en årgang (anden tekstrække).